

PETER SINGER: PREDGOVOR*

preveo s engleskog jezika:

JAN DEFRANČESKI

Filozofski fakultet,

Sveučilište u Zagrebu

jan1161996@gmail.com

Postoji li još uvijek nešto što čini život vrijednim življenja? Vrijedi li slijediti išta, osim novca, ljubavi i brige o vlastitoj obitelji? Ako da, što bi to bilo? Govoriti o „smislu života” ima blago religiozan prizvuk, ali mnogi ljudi koji uopće nisu religiozni imaju neugodan osjećaj da im nedostaje nešto temeljno što bi njihovom životu dalo značaj koji im manjka. Ti ljudi nisu duboko privrženi ni nekom političkom uvjerenju. Tijekom proteklog stoljeća politička borba je često zauzimala mjesto koje je religija nekoć imala u drugim vremenima i kulturama. Nitko tko promišlja o novijoj povijesti ne može u ovom trenutku vjerovati da će politika sama biti dovoljna da riješi sve naše probleme. Ali za što još možemo živjeti? U ovoj knjizi nudim jedan odgovor. Toliko star koliko i sama filozofija, ali ništa manje potreban u današnjim okolnostima nego što je ikada prije bio. Taj odgovor jest da možemo živjeti etično. Time postajemo dio velike tradicije koja nadilazi kulture. Štoviše, ustanovit ćemo da živjeti etično nije samopožrtvovnost, već samoispunjenje.

Ako se možemo odvojiti od svojih neposrednih preokupacija te sagledati u cjelini svijet i svoje mjesto u njemu, onda uviđamo nešto apsurdno u ideji da ljudi imaju poteškoća s pronalaskom razloga za život. Na kraju krajeva, postoji toliko toga što treba napraviti. Kako se ova knjiga bližila završetku, oružane snage Ujedinjenih naroda ušle su u Somaliju pokušavajući osigurati dostavu zaliha hrane tamošnjem izgladnjelom stanovništvu. Iako je taj pokušaj završio veoma loše, to je bio u najmanju ruku znak da su imućne nacije bile spremne učiniti nešto po pitanju gladi i patnje u od sebe udaljenim krajevima. Možemo nešto naučiti iz ovog događaja, tako da bi budući pokušaji mogli biti uspješniji. Možda smo na početku novog razdoblja u kojem više nećemo samo sjediti ispred svojih televizora i gledati malu djecu kako umiru te zatim nastavljati živjeti naše imućne živote bez da osjetimo nekakav nesklad. Ipak, ne zahtijevaju samo dramatične i zanimljive velike krize našu pažnju; postoji bezbroj sitnijih situacija koje su jednako grozne, a mogu se spriječiti. Koliko god golem bio ovaj zadatak, on je samo jedan od mnogih jednako hitrih slučajeva kojima se ljudi u potrazi za ciljem vrijednim truda mogu posvetiti.

Problem je što većina ljudi ima vrlo nejasnu ideju o tome što znači živjeti

* Singer, P., „Preface”, u: Singer, P., *How Are We to Live?: Ethics in an Age of Self-Interest*, Text Publishing Company, Melbourne, 1993.

etično. Oni shvaćaju etiku kao sistem pravila koji nam zabranjuje da radimo određene stvari, umjesto kao osnovu za razmišljanje o tome kako trebamo živjeti. Uglavnom žive prema vlastitim interesima, ne zato što su rođeni sebični, već zato što se alternative čine neugodnima, sramotnima ili jednostavno besmislenima. Oni ne mogu vidjeti nikakav način postizanja utjecaja na svijet, a čak i ako mogu, zašto bi se zamarali time? Osim ako ne dožive nešto poput vjerskog preobraćaja, ne vide razlog za življenje osim bavljenja vlastitim materijalnim interesima. Ipak, mogućnost vođenja etičnog života pruža nam izlaz iz te mrtve točke. Upravo je ta mogućnost predmet ove knjige.

Sam spomen ove mogućnosti dovoljan je da vas optuže kako ste iznimno naivni. Neki će reći da su ljudi po naravi nesposobni da budu išta drugo nego sebični. Poglavlja 4, 5, 6 i 7 obrađuju ovu tvrdnju na različite načine. Drugi će tvrditi da, kojagod bila istina o ljudskoj prirodi, suvremeno je zapadno društvo odavno prešlo točku u kojoj bilo racionalni ili etički argument mogu bilo što postići. Život se danas ponekad čini toliko kaotičnim da pokušavati poboljšati ga može izgledati kao ludost. Jedan izdavač koji je pročitao rukopis ove knjige skrenuo mi je pozornost na ulice New Yorka ispod njegova prozora i rekao da ljudi tamo dolje voze kroz crveno svjetlo iz puke zabave. Kako, rekao je, možete očekivati da će ovakva knjiga napraviti razliku u svijetu punom *takvih* ljudi? Zapravo, kada bi svijet doista bio *pun* ljudi koji se tako malo brinu o svom vlastitom životu, a još manje o životu drugih, ne bi bilo ničega što bi itko mogao učiniti. Naša vrsta vjerojatno ne bi dugo opstala. Ali putevi evolucije imaju tendenciju eliminirati one koji su *toliko* ljudi. Može ih se naći nekoliko u bilo kojem trenutku. Bez sumnje, u velikim američkim gradovima ih se može naći značajan broj. Međutim, ono što je doista nerazmjerno jest istaknutost takvog ponašanja u medijima i javnoj svijesti. To je stara priča o tome što je vijest. Milijuni ljudi koji svakodnevno rade nešto što pokazuje brigu za druge nije vijest; jedan snajperist na krovu jest. Ova knjiga ne zatvara oči pred postojanjem opakih, nasilnih i iracionalnih ljudi, ali je napisana u uvjerenju da oni ostali ne bi trebali živjeti svoj život kao da su svi osim njih opaki, nasilni i iracionalni.

U svakom slučaju, čak i ako nisam u pravu i ludih ljudi je mnogo više nego po mojoj procjeni, koja nam alternativa preostaje? Konvencionalno traganje za vlastitim interesom je, iz razloga koje ću izložiti u kasnijem poglavlju, pojedinačno i kolektivno samodestruktivno. Etični je život temeljna alternativa konvencionalnom traganju za vlastitim interesom. Odlučiti živjeti etično istovremeno je i dalekosežnije i moćnije od političkog opredjeljenja tradicionalne vrste. Živjeti život ispunjen razmatranjem vlastite etičnosti nije stvar strogog poštivanja skupa pravila koja određuju ono što biste trebali i ne biste trebali činiti. Živjeti etično znači na određeni način razmatrati o tome kako živite i pokušati postupati u skladu sa zaključcima toga razmatranja. Ako je argument ove knjige ispravan,

onda ne možemo živjeti neetično i ostati ravnodušni prema ogromnoj količini nepotrebne patnje koja postoji danas u svijetu. Možda je naivno nadati se da će relativno malen broj ljudi koji žive razmatrajući i etično biti kao kritična masa koja mijenja klimu uvjerenja o prirodi osobnih interesa i povezanosti s etikom. Ali kada pogledamo svijet oko sebe i vidimo o kakvom se kaosu radi, čini se da vrijedi dati toj optimističnoj nadi najbolju moguću šansu za uspjeh.

Svaka knjiga odražava osobno iskustvo, bez obzira kroz koliko je slojeva učenosti misao filtrirana. Moje zanimanje za temu ove knjige započelo je kada sam bio student filozofije diplomskog studija na Sveučilištu u Melbourneu. Napisao sam svoj magistarski rad na temu „Zašto bih trebao biti moralan?“. Rad je analizirao ovo pitanje i ispitao odgovore koje su filozofi ponudili u protekle dvije i pol tisuće godina. Nevoljko sam zaključio da nijedan od tih odgovora nije bio potpuno zadovoljavajuć. Nakon toga proveo sam dvadeset i pet godina proučavajući i predajući etiku i socijalnu filozofiju na sveučilištima u Engleskoj, Americi i Australiji. U ranom dijelu toga razdoblja sudjelovao sam u otporu ratu u Vijetnamu. To je postavilo temelje za moju prvu knjigu, *Demokracija i neposlušnost*, o etičkom pitanju neposlušnosti nepravednim zakonima. Moja druga knjiga, *Oslobođenje životinja*, obrazlaže da je naše postupanje sa životinjama etički neobranjivo. Ta je knjiga igrala ulogu u rađanju i rastu onoga što je sada svjetski pokret. Sudjelovao sam u tom pokretu ne samo kao filozof, nego i kao aktivni član grupa koje rade na promjenama. Bio sam uključen, opet i kao akademski filozof i na svakodnevnoj razini, u različitim pokretima s etičkim ciljevima: pomoć za nacije u razvoju, podrška izbjeglicama, legalizacija dobrovoljne eutanazije, očuvanje prirode i općenito brige za okoliš. Sve to dalo mi je priliku upoznati ljude koji žrtvuju svoje vrijeme, svoj novac i ponekad veći dio svoga privatnog života iz etički utemeljenih razloga; i to mi je dalo dublje shvaćanje što znači pokušati živjeti etični život.

Otkako sam napisao magistarski rad, pisao sam o pitanju „Zašto se ponašati etično?“ u završnom poglavlju *Praktične etike*, a dotaknuo sam se etike i sebičnosti u knjizi Šireći krug. Ako se osvrnem još jednom na vezu između etike i osobnog interesa, sada iza sebe imam čvrstu pozadinu praktičkog iskustva, kao i istraživanja i radove ostalih akademika. Na pitanje zašto bi se netko trebao ponašati moralno ili etično, mogu dati smjeliji i optimističniji odgovor nego što sam to ranije činio. Mogu ukazati na ljude koji su odlučili živjeti etičnim životom i koji su bili u stanju utjecati na svijet. Na taj način, oni su ispunili svoje živote smislom koji mnogi očajno traže. Kao rezultat toga, oni otkrivaju da su im vlastiti životi bogatiji, ispunjeniji, čak i uzbudljiviji nego što su bili prije no što su donijeli tu odluku.

Peter Singer
Siječanj 1993

BILJEŠKA PREVODITELJA

Peter Albert David Singer, australsko-američki filozof, rođen je 6. srpnja 1946. Diplomirao je pravo, povijest i filozofiju 1967., a magistrirao 1969. na temelju rada *Why should I be moral?* na Sveučilištu u Melbourneu. Dodijeljena mu je stipendija za studiranje na Sveučilištu u Oxfordu, gdje je 1971. ostvario akademski stupanj *Baccalaureus Philosophiae*. Predavao je na Sveučilištu u Oxfordu, Sveučilištu u New Yorku, Sveučilištu u Coloradu, Sveučilištu u Kaliforniji te na Sveučilištu La Trobe. Trenutno je profesor bioetike na Sveučilištu Princeton i laureatski profesor u Centru za primijenjenu filozofiju i javnu etiku na Sveučilištu u Melbourneu. Autor je mnogih znanstvenih članaka i glasovitih knjiga, od kojih bih ovdje istaknuo: *Oslobođenje životinja* (1975), *Praktična etika* (1979) i *Jedan svijet: Etika globalizacije* (2005).